Oponentský posudek disertační práce

Význam obrazu na konci psaného slova

Autor práce RNDr. Luděk Skočovský

Všechnu moc imaginaci! Tento slogan pocházející z transparentů vídaných na pařížské Sorboně v revolučním šedesátém osmém a který s oblibou užívá i náš Jan Švankmajer by klidně mohl být mottem i této dizertační práce. Disertační práce Luďka Skočovského „Význam obrazu na konci psaného slova" si totiž stanovuje inspirativní, leč minimálně do téže míry ambiciózní cíl, kterým je pokus o nalezení způsobu obohacení (rozšíření) možností současné kognitivní vědy o přístupy užívané v oblasti vědě velmi vzdálené, a tou je umění. Jakkoli se tyto oblasti zdají být a priori neslučitelné, autor se pokouší tento názor (možná i předsudek?) vyvrátit.

Můj pohled a přístup jako oponenta této práce je veden z teoreticko-umělecké pozice, proto se nemohu plně fundovaně věnovat textu v celé jeho tematické šíři. Nicméně navzdory tomuto faktu jsem toho názoru, že i pro „praktikujícího umělce" je text možným výrazným inspiračním zdrojem.

Práce má své těžiště ve třech hlavních kapitolách (Slovo, Obraz, Zrcadlo). V nich jsou postupně vzneseny argumenty pro (dle autora) nutnou revizi současného vědeckého přístupu – s koncentrací především na computer science.

V kapitole 1 (Slovo) jsou analyzovány příčiny, proč se dle autora dnes věda dostala „do slepé uličky" a proč je „slovo na své hranici". Kořeny původu těchto obtíží Skočovský lokalizuje již u samotné geneze jazyka a řeči. Už ty jsou interpretovány jako určitá redukce primárního obrazového vyjádření (a vyjadřování). Jeho krajním, postupně se vytvořivším, pólem je pak vznik binárního kódu (jako základního vyjadřovacího prostředku současné vědy).

V této kapitole jsou také vymezeny základní pojmy, se kterými je dále pracováno, a to především „diskrétní" a „spojitý". Na zde postupně formulovaných tezích staví autor své tvrzení o již zmiňované „slepé uličce" vývoje současné kognitivní vědy a o nemožnosti jejího dalšího vývoje bez integrace nových přístupů. Vhodnou inspiraci autor spatřuje v „jazyce" umění, jehož spojitý charakter (jakožto antipól diskrétních dat jazyka vědy) založený na obrazovém vyjadřování považuje za tomuto cíli adekvátní.

Tuto ambiciózní ideu rozvádí v následující kapitole 2 (Obraz). Podrobněji zde poukazuje na rozpor aspirací současné kognitivní vědy (s důrazem především na práci s entitami spojitého charakteru) a jejími reálnými možnostmi limitovanými faktem její báze vystavěné na (diskrétním) binárním kódu (tuto aspiraci tedy v plném rozsahu neumožňujícím). Dále relativně obsáhle uvádí příklady tento fakt dokládající, jimiž dospívá k (již výše avizovanému) závěru, že možné východisko z tohoto rozporu může nabídnout oblast umění. Autor v této souvislosti poukazuje na fakt trojího možného nazírání člověka v současném světě (potažmo způsobů nazírání lidské mysli), a to optikou vědy, spirituality či umění. Upozorňuje na přemrštěnou koncentraci na pohled vědecký a upozaďování zbylých dvou hledisek. Umění Luděk Skočovský označuje za „něco, co nám pomáhá nacházet obecnou komunikační schopnost vzájemně mezi sebou" bez nutnosti racionálního vysvětlování či doplňování. Z tohoto důvodu buduje své požadavky vůči současné vědě (nutnost zapojení umění a jeho principů).

V této kapitole se také věnuje větší exkurz výtvarnému umění s pohledem především na uplynulé století, kdy dochází podobně jako ve vědě k významnému rozvoji nových směrů a způsobů uměleckého nazírání. Skočovského pohled je příkladem jinak profesně a školením zaměřeného odborníka do oblasti, která mu ovšem není rozhodně cizí a kde prozrazuje nadstandartní rozhled a zájem. Přesto se však občas dopouští drobných nepřesností, které ovšem v kontextu jeho práce nejsou nijak zásadní.

Asi bych netvrdil, že s impresionisty začíná abstraktní malba, nikdo z nich neusiloval programově o negaci předmětnosti, přesnější je, že forma některých impresionistických obrazů, (např. pozdní Monet), může působit abstraktně. Zajímavěji vyznívá nesporné srovnání analytického kubismu s tehdejšími Planckovými či Einsteinovými fyzikálními objevy. Je zajímavé a vzrušující si uvědomit, že rozbíjení obrazové perspektivy s rozmetáním dosavadních jistot fyziky devatenáctého století probíhalo souběžně.

Minimalisté se snažili setřít rozdíl mezi malířstvím a sochařstvím (viz Donald Juddův termín „site specific objects"), proto hledali obyčejné materiály tradičním uměním nezatížené. Pomíjivé materiály to ovšem nebyly, jak vyznívá ze Skočovského textu.

Naopak dobře poukazuje na určitý rozpor mezi radikální proklamativností (například Stellův výrok: „To, co vidíte, je to, co vidíte"), a senzuálně působivou citlivostí Evy Hesse, taktéž minimalistkou, jejíž práce přesto vzbuzují silné emociální a obsahové konotace. Rovněž ve stati věnované happeningu, performancím a obecně tělovému umění je několik polemických míst, která jsou ovšem zřejmě daná snahou autora o maximální zestručnění problematiky.

3. kapitola Zrcadlo konkrétněji prezentuje možnosti, jakými směry by se tedy současná kognitivní věda (hlavně pak computer science) měla ubírat (vzhledem k výše deklarovaným argumentům). Obecně jde dle Skočovského o nezbytnost rozšířit práci v oboru přirozených čísel minimálně o obor čísel reálných (lépe pak i komplexních a v ideálním případě i transcendentních čísel), což jedině umožní vědě práci i na spojitém principu. K tomu je ale nutno vyvinout nový stroj schopný tohoto rozšíření. Na matematiku ani jiné oblasti vědy však zatím podobný nárok vznesen nebyl, jak autor uvádí, a tudíž následně poukazuje na potenciální cesty jiné, vycházející z již existujících vědeckých inovací.

K tomu, abychom mohli vědecky pracovat s analogovou (spojitou) informací (neboť digitální informace, jak autor dokládá v předchozích oddílech, je již na hranicích svého vyjadřovacího potenciálu), je nutné používat (a především vyvinout) tzv. synaptický stroj. Ten by měl pracovat na obdobném principu jako lidský mozek (na součinnosti podobné neuronům a synapsím). Jak konkrétně však by tento stroj měl pracovat, vypadat, fungovat, není již předmětem Skočovského výzkumu. Synaptický stroj je tu ve svých hrubých obrysech představen jako logická nutnost vzhledem k vysloveným požadavkům, a je stručně naznačeno, z jakých současných vědeckých trendů by se mohlo vycházet. Skočovského text však (pravděpodobně též logicky) tyto budoucí cesty nekonkretizuje.

Bylo by vhodné, aby se autor během obhajoby disertační práce vyjádřil k vizi svého následujícího výzkumu; zda bude na tomto tématu nadále pokračovat a případně v jaké intenci; zda hodlá např. svůj výzkum publikovat, jakým způsobem atd. Dále se nabízí otázka, nakolik Skočovský považuje své nároky vůči vědě (computer science) za prakticky prosaditelné, pokud ano, jakým způsobem toho lze dosáhnout?

Relativně rušivě na čtenářský komfort působí nedostatky v oblasti syntaxe, konkrétně především chybějící interpunkce v řadě souvětí, dále pak občasná souvětná vyšinutí (způsobená pravděpodobně postupnými obměnami a nedokončenými autokorekcemi textu). Celkově však autor v textu prokazuje svou značnou jazykovou vybavenost a schopnost exaktní a relevantní argumentace.

Hlavní přínos disertační práce spatřuji v jejím interdisciplinárním záběru. Luděk Skočovský nabízí netradiční propojení pohledu kognitivní vědy a svébytného světa umění. Hledá (a především i nachází) jejich možné průsečíky a potenciál jejich vzájemné inspirace.

Na základě předložené disertační práce a po jejím důkladném prostudování, doporučuji RNDr. Luďku Skočovskému udělit akademický titul Ph.D.

Doc Jiří Sobotka akad.soch.

